עין משפט
נר מצוה

נה א מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' ו ז סמג לאוין נח טוש"ע יו"ד סי' קפא סעיף ג :

נו ב מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל' א סמג עשין רלו :

נז ג ד מיי' פי"ב מהל' ע"ז הלכה ז סמג לאוין נח טוש"ע יו"ד סי' קפא סעיף י :

מסורת הש"ס

תורה אור

אין קרבנו בדלות תאמר במצורע שקרבנו בדלות. אמר ליה רבא בר משרשיא לרבא האי תנא מעיקרא אמר ללמדו ממצורע אי אפשר שאין דנין קל מחמור להחמיר עליו והדר אמר נילף מדינא, ומדינא נמי לא יליף? אמר ליה הוא אליבא דרבנן הא אליבא דר' אליעזר *דתנן ואינו חייב עד שילקטנו בתער, ר' אליעזר אומר אפילו ליקטו במלקט וברהיטני* חייב. מאי טעמייהו דרבנן *דתניא "זקנו" מה ת"ל? לפי שנאמר "ופאת זקנם לא יגלחו" יכול אפילו מצורע כן ת"ל "זקנו" ומנלן דבתער? *דתניא "ופאת זקנם לא יגלחו" יכול אפילו גילחו במספרים יהא חייב? ת"ל "ולא תשחית" (א) יכול ליקטו במלקט וברהיטני יהא חייב? ת"ל "ופאת זקנם לא יגלחו" הא כיצד איזהו גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער. ממאי דילמא לעולם אפילו ליקטו במלקט וברהיטני נמי מצוה קעביד, והא קאתי לאשמועינן דאפילו בתער לא מיחייב עליה? אמרי אי ס"ד כי עביד נמי במלקט וברהיטני שפיר דמי לישתוק קרא מיניה ואנא אמינא ומה גבי נזיר דאיסורא קא עביד אפ"ה מחייב, הכא דמצוה לא כל שכן

אין קרבנו בדלות · אלא קרבן קבוע בין עניים בין עשירים תאמר במצורע שאם עני הוא מביא לפורים וא"כ גם לא נחמיר עליו להטעינו תער ואין להקשות לפי מה שמסקינן דיליף מצורע מקרא אחרינא שלא בנזיר ב] דהיינו בנזיר דבסמוך ולייתי נזיר במה ג](הצד) דאיכא למיפרך שכן איתו בשאלה או שכן שכל גופו טעון תגלחת :

והאי תנא מעיקרא · בברייתא דלעיל קאמר ללמדו ממצורע אי אפשר כו' אלמא דקים ליה לתנא [תער] במצורע בלא נזיר שהרי בא נזיר ממצורע, והכא ברייתא בעי למילף 'מצורע - דבעי תער' מדינא דנזיר ולוים אלמא מצורע גופיה לא יליף אלא מנזיר, ומדינא נמי לא ד] אייתי [דקאמר] מה להצד כו', וסוף לומדו "מראשו" דכתיב בנזיר, ומ"מ רבי אליעזר לא ידע תער במצורע אלא מנזיר כדמפרש והולך : דתנן בפרק בתרא דמכות (דף כ.) אינו חייב כו' לגבי פיאות דזקן תניא דאין חייבין בהשחתת פאת זקן בין כהנים בין ישראלים עד שיטלנו בתער ור"א אומר אפי' ליקטו במלקט ורהיטני מיחייב :

ומאי טעמייהו דרבנן · כלומר מהיכא נפקא לן דפשיטא להו דמצורע בתער אפילו בלא נזיר כדס"ל דתניא זקנו מה ת"ל, במצורע כתיב "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו וכו'" והלא בכלל כל שערו הוא ולמה פרט זקנו לפי שנא' גבי כהנים ופאת זקנם לא יגלחו יכול אף מצורע כלומר כהן והוא מצורע כן שלא יכול לגלח זקנו והא דכתיב וגלח את כל שערו ע"כ לבר מזקנו א"כ בנמרט זקנו שאין עשה {דגילוח} דוחה לאו {דהשחתת זקן הכהנים} ועשה {דקדושים דכהנים} ת"ל זקנו מיותר שנכתב במצורע לאשמועינן ה] עשה דזקנו דחי לאו {דלא יגלחו בכהנים} ועשה {דקדושים יהיו} ואע"פ שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה בעלמא הכא דחי כדאמר בריש יבמות (דף ה.) דהאי לאו ועשה שאינו שוה [בכל] הוא דהשחתת זקן אינו בנשים כדאמר פ"ק דקדושין (דף לה:) וה"ה ודלמא אתי למישרי לאו גרידא דלא תשחית פאת זקנך וי"ל ו] (דמשער) דאיכא למימר קרא סתמא כתיב בה בישראל ככהנים ועי"ל והוא העיקר דע"כ לרבנן ללאו גרידא דישראל לא איצטריך קרא דנפקא להו מראשו מקרא קמא דדחי עשה דמצורע לאו דהקפה דסבירא להו דהקפת כל הראש שמה הקפה כדאיתא בסמוך א"כ זקנו לא איצטריך קרא אלא לכהנים ולאשמועינן דעשה דמצורע דחי לאו ועשה דהשחתת זקן הכהנים (גרידא) ומדאתא קרא דזקנו למישרי לו לאו דהשחתת זקן והשחתת זקן לא מחייב אלא בתער מכלל דמצורע תגלחתו איתו אלא בתער דאם לא כן "זקנו" למה לי : **דבתער** · כלומר חיוב השחתת זקן מנא להו לרבנן דלא הוי אלא בתער דמיהה ילפינן תער למצורע : **דתניא** ופאת זקנם לא יגלחו · בכהנים כתיב יכול אפי' במספרים יהא חייב ת"ל "ולא תשחית פאת זקנך" בישראל כתיב, ובמספרים ליכא השחתה שאינו נוטל השער מעיקרו ושרשו : **אי** "לא תשחית" יכול אפי' במלקט ורהיטני יהא חייב שאף הם משחיתים השער מעיקרו ת"ל "ופאת זקנם לא יגלחו" והם אינם קרויים גילוח שאינם רגילים לגלח בהם : **הא** כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער · והאי שרא רחמנא במצורע ז](אי) נמי בקידושין גמרינן "פאה-פאה" כהנים מישראלים · ופריך ממאי דתגלחת מצורע ליכא אלא בתער דילמא אפי' במלקט ורהיטני קיים המצורע מצות גילוח וקרא "דזקנו" אתא לאשמועינן דאם בא לגלח [בתער] הרשות בידו שהוא [מוזהר] עליו בעלמא בפאה דזקן הכא שרי ולא מיחייב. ומשני אמרי כלומר [על כרחך] "זקנו" דכתיב ח] דזקוק לגלח ולעשות בתער ולא בדבר אחר דאי ס"ד כי עביד נמי במלקט ורהיטני שפיר דמי לשתוק קרא מיניה דאם בא [למימר] שהרשות בידו לגלח בתער פאת זקנו להא לא בעי קרא "זקנו" דרשות ידעינן מק"ו : ה"ג ומה נזיר כו' הוה מצי למפרך דכהן מצורע לא אתי שכן ריבה הכתוב [בהן] מצות יתירות וכה"ג פריך בכל דוכתי ולכך לא לידחי עשה דמצורע לאו דכהנים ועוד מה לנזיר שכן לאו גרידא דדחי לאו דהקפה תאמר בכהנים דאיכא לאו ועשה לאו דהשחתת זקן ועשה לכ"נ דעיקר אפירכא אחרונה סמיך דפריך מרשב"ל : ה"ג ומה נזיר דאיסורא קעביד · ואפילו נזיר טהור חוטא קרא כדאיתא פ"ק דנדרים (דף י.) ולעיל בפ' שלישי (דף יט.) ועוד דמנזיר טמא קא יליף שגם הוא תגלחתו כתוב בתער כדמשמע בסמוך דגמרינן טהור מטמא וטמא מטהור ואפ"ה תגלחת מצוה דידיה דחי לאו דהקפה ט] דסבירא ליה דהקפת כל הראש שמה הקפה ולעולם מיחייב פי' מיחייב לגלח כל ראשו ולדחות לאו דהקפת מצורע דמצוה לא כל שכן : **דמצוה** · מצות המקרא תגלחת ולא באה לו ע"י שום איסור לכ"ש שתגלחתו דמצוה תדחה לאו דהשחתה ואי קשה מה לנזיר שכן קרבנו טעון לחם כדפ"ל וי"ל דלא דמי דודאי לעיל דבעינן להטעין תער למצורע ולא שאר משחיתים פריך שפיר י] דמ"ה בנזיר דין הוא שיהא טעון תער לתגלחתו שכמו כן חומרא אחרת בו שקרבנו טעון לחם אבל הכא דלא בעינן למילף להטעין תער במצורע מתגלחת דנזיר רק שהרשות יהיה בידו להעבירו בתער כמו בשאר משחיתין ולא שייכא כלל ההיא פירכא דלא בעינן למילף חומרא מנזיר אלא מכל מקום תימה הוא והא הך סוגיא לרבנן כ] [והרי] מוכח דלרבנן פשיטא להו תער מתגלחת דמצורע מקמי דידעינן ליה בנזיר דקאמר בברייתא דלעיל ללמדו ממצורע אי אפשר כו' אלמא במצורע פשיטא להו לרבנן

האי תנא מעיקרא אמר ללמוד נזיר ממצורע אי אפשר שאין דנין כו' · אלמא דפשיטא ליה מילתא דמצורע הוי בתער : **והדר אמר נילף מדינא** · מנזיר ומלוים בהצד השוה שבהן ומדינא נמי לא מצי למילף משום דאית בה פירכא דרבא מברניש שכן אין קרבנו בדלות תאמר במצורע שכן קרבנו בדלות בעולה ויורד דכתיב ביה ואם דל הוא : **א"ל ססיא** · דקתני דללמדו ממצורע אי אפשר דמשמע דפשיטא ליה דמצורע הוי בתער אליבא דרבנן היא דגמרי לה מזקנו א) ופאת (ב) כדמסיק והאי דקא בעי מדינא לא אפשר משום דאית ביה למפרך כדפריכנא אליבא דר' אליעזר דגמיר לה מנזיר דלקמן : **דתנן** · במסכת מכות : **ואינו חייב** · על הקפת הראש עד שילקטנו בתער : ר' אליעזר אומר אפי' במלקט וברהיטני : **ואמרינן מ"ט דרבנן** · דלא מחייבי בהקפה אלא בתער : **דתניא "זקנו"** · האמור לגבי מצורע מה ת"ל והלא "כל שערו" (ג) (במשמע) וזקנו בכלל "שערו" אלא לפי שנאמר לגבי כהנים "ופאת זקנם לא יגלחו" יכול אפי' כהן מצורע המתגלח לא יגלח פאת זקנו: ת"ל "וגילח זקנו" : **ומנלן** · דהך גילוח בתער קאי דהניח "ופאת זקנם" (ד) : **ת"ל** · גבי ישראל "לא תשחית פאת זקנך" אי לא תשחית יכול ליקטו ב) במלקט וברהיטני יהא חייב ת"ל "ופאת זקנם לא יגלחו" הא כיצד גילוח שיש בו השחתה דיבר הכתוב ואיזו הוי אומר בתער ג)(מהו) גילוח דקאסר ליה רחמנא גבי הקפת הראש והשחתת פאת זקן ואישתרי (ליה) גבי מצורע דמותר הוא בו והייתו תער : א)(מאי) משמע לן מהכא דמצורע לא הוי אלא בתער : דלמא לעולם אימא לך דאפי' ליקטו במלקט וברהיטני שפיר דמי והאי דקתני "זקנו" מה ת"ל דאתא לאשמועי' דאפי' גילחו בתער לא מיחייב עליה משום "פאת זקנם לא יגלחו" : ד) **אי ס"ד דכי ליקטו במלקט וברהיטני שפיר דמי** · ומצוה קעביד לישתוק קרא מיניה ולא ליכתוב "זקנו" ואמינא ליקטו במלקט וברהיטני שפיר דמי דמייתינן לה מדינא : **ומה גבי נזיר דאיסורא קעביד** · כי מגלח בתער בתוך ימי נזירות : **אפילו הכי מיחייב** · כי ליקטן במלקט וברהיטני כדאמרינן לעיל לרבות כל המעבירין : **הכא** · דכי מגלח מצוה קעביד כדכתיב וגילח את כל שערו : **לא כל שכן** · שבכל דבר מותר לגלח ואפילו בתער :

ותו

פי' הרא"ש

תורים או בני יונה : תנא [מעיקרא] אמר ללמדו ממצורע אי אפשר · אלמא מקמי דפשיטא ליה דנזיר בעי תער פשיטא ליה במצורע ובעי למילף נזיר ממצורע : והדר אמר נילף מדינא מצורע מנזיר ובדינא נמי לא קיים ליה אליבא דרבנן: ברייתא דלעיל דפשיטא ליה תער במצורע רבנן היא וכדמפרש ואזיל · והא דבעי למילף הכא מצורע מנזיר ולא קם ליה דינא ר"א היא, דתנן ואינו חייב עד שילקטנו בתער · גבי השחתת פאת זקן מיתניא במכות : במלקט · כלי אומנות שקורים פלייאנה שמחליקין בהם התריסין: מ"ט דרבנן בהא כלומר אכתי מנא ידעי' דלרבנן גילוח מצורע בתער : דתניא זקנו מה ת"ל · דבמצורע כתיב וגילח את כל שערו ואת זקנו וכיון דכתיב כל שערו למה הוצרך ליפרוט זקנו · לפי שנאמר ופאת זקנם לא יגלחו גבי כהנים יכול אף כהן מצורע כן לא יגלח זקנו ת"ל זקנו דאתי עשה דמצורע ודחה לא יגלחו ועשה דקדושים תהיו · ואע"ג דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה בעלמא הכא דחי כדאמר בריש יבמות דשאני הכא דהוי לא תעשה ועשה שאינו שוה בכל דהשחתת זקן לא שייך בנשים ומדאיצטריך זקנו לומר דדוחה לאו דהשחתת זקן דאינו חייב עליו אלא בתער מכלל דגלוח מצורע נמי אינו אלא בתער : ומנ"ל דבתער חייב בפאת זקן לרבנן : ת"ל לא תשחית פאת זקנך · גבי ישראל כתיב וילפינן כהנים וישראל מהדדי בפאת פאת · ובמספרים לא מקרי השחתה דאין השער ניטל מעיקרו : יכול אף במלקט ורהיטני שמשחיתין הזקן מעיקרו ת"ל לא יגלחו והאי לא מקרי גילוח · ודילמא אפילו לקטו במלקט ורהיטני מצוה קא עביד ומקיים מצות תגלחת מצורע · וזקנו אתא לאשמועינן שאפי' בתער שהוא מוזהר בעלמא משום השחתת זקן במצורע לא מיחייב עליה · אמאי אי ס"ד אי עביד במלקט ורהיטני שפיר דמי וקרא לא אתי אלא למימר דדחי תגלחת מצורע איסור השחתת זקן:א"כ לשתוק קרא מיניה ואנא אמינא ומה [נזיר] דאיסור קא עביד · דאפי' נזיר טהור חוטא כדמפרש פ"ק דנדרים כנדרי רשעים נדר בנזיר · ה"מ דמנזיר טמא יליף שגם תגלחתו בתער דלקמן בשמעתין ותגלחתו בא ע"י איסור ואפ"ה מיחייב לגלח ראשו בתער ודחי לאו דהקפה דסבירא לן השתא הקפת כל הראש שמה הקפה : הכא דמצוה קא עביד שאין שום איסור בתגלחת מצורע לא כל שכן · שתגלחת מצורע תדחה לאו דהשחתת זקן : ואע"ג דגבי נזיר א"א בלא דחייה ובמצורע אפשר לא משמע ליה לפלוגי :

נזיר נח. תמיהתו על רבא בר [illegible]

ויקרא יד:ט (במצורע)
והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו ואת כל שערו יגלח...

מכות כ. דברים אלו מוסברים היטב בתוס' [illegible]

יבמות ה. לקמן נח.

מכות כא. קדושין לה: לקמן נח:

נוסחת הריב"ן

א) בהקפה כדבסמוך והאי דקא בעי לאתויי מדינא ולא אפשר כו' כדפריכנא רבי אליעזר היא דגמיר לה מנזיר כדלקמן : ב) להקפת ראש : ג) ומכו : ד) ואמרינן מ"ט :

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' יהא חייב ת"ל ולא תשחית פאת זקנך יכול ליקטו : (ב) רש"י ד"ה א"ל ססיא וכו' מזקנו ופאת זקנך כדמסיק וכו' לא אפשר למילף משום דאית וכו' דרבי אליעזר היא דגמיר : (ג) ד"ה דתניא וכו' והלא כל שערו כתיב וזקנו בכלל כל שערו במשמע אלא לפי : (ד) ד"ה ומנלן וכו' ופאת זקנם לא יגלחו יכול אפילו במספרים ת"ל גבי ישראל וכו' הוי אומר בתער והכא גילוח וכו' זקן איפשרי גבי מצורע דמותר הוא בו והייתו תער כמשמע לן וכו' אלא בתער הס"ד ואח"כ מ"ה ממאי דלמא:

◆

גליון הש"ס

גמ' ממאי דלמא כו' במלקט ורהיטני. תמוה לי הא עתה דקיימינן לרבנן דמלקט ורהיטני אינו דרך גילוח ומאי טעמא אינו חייב אלא בהקפה · ממילא במצורע דכתיב וגלח אינו במלקט ורהיטני וכמ"ש תוס' להדיא ריש שבועות דף ב' ע"ב והוה ליה למיפרך דלמא מגלח במספרים נמי משום קעביד וצ"ע:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] רש"י ד"ס ממאי משמע לן מהכא וכו' כצ"ל : ב] תוד"ה אין וכו' שלא בנזיר דהיינו בנזיר · תיבת בנזיר נמחק וכ"ב מזקנו לא ממזיר · א"מ : ג] בא"ד ולייתי נזיר במה הצד · תיבת [illegible] וכ"ב מלינו ועיין א"מ : ד] ד"ה והאי וכו' ומדינא נמי לא אייתי · תיבת אייתי נמחק וכ"ב [illegible] : ה] ד"ה ומאי וכו' ת"ל זקנו מיותר שנכתב במצורע לאשמועינן דאתי עשה דזקנו כצ"ל : ו] [illegible] וכו' דלא תשחית פאת זקנך וי"ל דמשער · תיבת דמשער נמחק · וכ"ב דמיסתברא דאיכא למימר קרא סתמא כתיב בין בישראל בין בכהנים כצ"ל : ז] ד"ה הא כיצד וכו' והאי שרא רחמנא במצורע א"נ בקדושין · תיבות אי נמחק · וכ"ב כבן נמי דבקדושין · א"מ : ח] בא"ד ומשני אמרי כלומר על כרחך זקנו דכתיב [illegible] : ט] בא"ד ואפ"ה תגלחת וכו' דחי לאו דהקפה מצורע כצ"ל : י] ד"ה דמצוה וכו' פריך שפיר ומה לנזיר וכו' כצ"ל : כ] בא"ד והא הך סוגיא לרבנן והרי · תיבת והרי נמחק וכ"ב הכי מוכח דלרבנן פשיטא להו תער בתגלחת כצ"ל :